

Charakteristika operatívno-pátracej činnosti a spravodajskej činnosti

Anotácia: Autor v odbornom článku špecifikuje základné špecifické rysy operatívnej a spravodajskej činnosti, ktoré využívajú kompetentné orgány štátnej správy pri plnení úloh na úseku kontroly kriminality.

Kľúčové slová: Operatívno-pátracia činnosť, operatívna činnosť polície, spravodajská činnosť, kontrola kriminality, operatívna informácia, spravodajská informácia.

V poslednom období je spracovaný návrh zákona o spravodajských službách, ktorý podľa nášho názoru (po jeho schválení) môže výrazným spôsobom ovplyvniť novelizáciu niektorých zákonov, v súlade s nimi je aplikovaná operatívna, resp. spravodajská činnosť. Domnievame sa, že príčinou týchto možných následkov je nesprávne vysvetlená právna podstata týchto činností. Z uvedených dôvodov sme sa rozhodli prezentovať svoj názor na túto problematiku.

Z výsledkov analýzy bezpečnostnej situácie v Slovenskej republike (za obdobie od roku 1989) o. i. vyplýva, že sa mení kvantitatívna a kvalitatívna úroveň kriminality. Zvyšuje sa spoločenská závažnosť trestných činov. V jednotlivých znakoch, ktoré tvoria kriminálny obsah spôsobu páchania trestných činov, sú frekventovane registrované organizovanosť, agresivnosť, brutalita a čoraz častejšie sú zaznamenávané prvky medzinárodného charakteru. Predpokladaný odhad miery latencie určitej skupiny trestných činov je nepriaznivý (napr. trestné činy páchané v ekonomike, trestné činy páchané kriminálnymi skupinami). Vykonaným výskumom sa zistilo, že na 1 odhalený trestný čin pripadá následkom rôznych príčin až 5 neodhalených. Podľa odhadu práve tieto neodhalené trestné činy je možné zaradiť predovšetkým do kategórie latencie s vysokým stupňom závažnosti.¹⁾

Štát na uvedené zmeny permanentne reaguje systematickým prijímaním rôznych opatrení. Vzhľadom na to, že nimi štát pôsobí na konkrétny objekt poznávania (spoločenský jav – kriminalitu), tieto opatrenia musia vytvárať určitý systém, ktorý v určitom čase vznikol, existuje a má svoje perspektívy. V danom prípade ide predovšetkým o legislatívne, organizačno-riadiace a metodicko-taktické opatrenia, ktorých účelom je vytvárať predpoklady na poznávanie tohto nežiaduceho javu a jeho následnú elimináciu.

Pri poznávaní kriminality policajná teória a prax, a to nielen u nás, poukazuje na potrebu:

- *získavať informácie a dôkazy o trestných činoch, na základe ktorých by orgány činné v trestnom konaní mohli začať trestné stíhanie a vzniesť voči konkrétnym osobám obvinenia,*
- *zhromažďovať informácie o kriminálnej scéne a dôkladnou analytickou prácou vypracovať podklady potrebné na systematické, ofenzívne, cieľavedomé pôsobenie proti kriminalite,*
- *peniknúť do organizačnej štruktúry kriminálnych skupín (organizované, zločinecké a iné), čo predovšetkým znamená neobmedzovať sa len na zisťovanie informácií o páchatel'och bezprostredne vykonávajúcich trestný čin, ale predovšetkým o osobách, ktoré*

¹⁾ LISOŇ, M. *Odhalovanie kriminality páchanej v ekonomike*, Akadémia PZ : Bratislava 2001, s. 42.

LISOŇ, M., STIERANKA, J. *Organizovaná kriminalita v Slovenskej republike*, Akadémia PZ : Bratislava 2004, s. 89.

stoja v pozadí, riadia trestnú činnosť, finančníkoch a právnych poradcov, ktorí zabezpečujú ich ochranu,

- *kontrolovať a deštruovať logistiku kriminálnych skupín a zistiť plány pripravovanej ďalšej trestnej činnosti skôr, než bude spáchaná pod.²⁾*

Tieto tézy, de facto, v najširšom zmysle slova charakterizujú základný obsah a funkcie operatívno-pátracej činnosti (v ďalšej časti len OPČ), v ktorej je možné neustále nachádzať značné rezervy a východiská pri poznávaní kriminality, a to predovšetkým využívaním jej špecifických metód, prostriedkov a foriem.

1. OPČ v právnom systéme Slovenskej republiky

V súčasnom období operatívno-pátracia činnosť je charakterizovaná ako pracovná náplň príslušníkov operatívnych služieb Policajného zboru (ďalej len PZ), orgánov činných v trestnom konaní a ďalších bezpečnostných zložiek, pretože ju môžu využívať pri účelovom poznávaní kriminality, a to v medziach (rozsah a súlad) právneho poriadku Slovenskej republiky.

OPČ je systém spravidla utajených, spravodajských opatrení vykonávaných PZ na účely predchádzania, zamedzovania, odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti a zisťovania jej páchatelov, zabezpečovania ochrany určených osôb a strážených objektov, technicky chránených objektov, zabezpečovania a poskytovania ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi, ochrany štátnej hranice a vypátrania osôb a vecí.³⁾

V rámci PZ, OPČ vykonávajú príslušníci služby kriminálnej polície, služby finančnej polície, služby ochrany objektov, služby hraničnej polície, služby ochrany určených osôb a inšpekčnej služby PZ, služby justičnej polície, ktorí sú zaradení na nasledujúcich útvaroch PZ:

- *úrade justičnej a kriminálnej polície Prezídia PZ (ďalej len P PZ), úrade boja proti organizovanej kriminalite P PZ, úrade boja proti korupcii P PZ, úrade zvláštnych policajných činností P PZ, odbore zvláštnych operatívnych činností P PZ, odbore ochranných služieb P PZ, odbore ochrany objektov P PZ, národnej jednotke boja proti nelegálnej migrácii, úradu hraničnej a cudzineckej polície P PZ, úrade pre ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií MV SR, úrade inšpekčnej služby PZ, úrade justičnej a kriminálnej polície krajského riaditeľstva PZ, úrade justičnej a kriminálnej polície okresného riaditeľstva PZ, oddelení ochrany objektov krajského riaditeľstva PZ, skupine ochrany objektov okresného riaditeľstva PZ.*

V Slovenskej republike okrem PZ môžu realizovať pri plnení stanovených úloh OPČ bezpečnostné zložky:

- *Železničná polícia Slovenskej republiky,*
- *Zbor väzenskej a justičnej stráže,*
- *Colná správa Slovenskej republiky (príslušníci Colného kriminálneho úradu CS SR).*

Rešpektujúc uvedené, pre zjednodušenie, v ďalšej časti tohto príspevku je zúžená táto právomoc len na PZ (*poznámka autora*).

²⁾ MUSIL, J. Použití operativní techniky k důkazním účelům v trestním řízení, In. *Trestní právo*, č. 4 – 5/1999, s. 19.

Podobne: AUGUSTÍN, P., LISOŇ, M. *Prostriedky nástrahovej techniky*, Akadémia PZ : Bratislava 1997, s. 5.

³⁾ zákona č. 171/1993 Z. z. o PZ v znení neskorších predpisov, ustanovenie § 38a. ods. 1.

Ak chce PZ dosiahnuť na úseku kontroly kriminality úspech, musí vytvárať táto činnosť system, ktorý korešponduje, vychádza, zo samotného objektu – kriminality, na ktorý touto činnosťou kompetentné orgány štátnej správy pôsobia.⁴⁾

Pod pojmom kontrola kriminality sa myslí *plnenie úloh pri ochrane občanov pred kriminalitou. Zahrňuje všetky spoločenské stratégie a sankcie, ktorých cieľom je dosiahnutie konformity správania občanov v súlade s normami práva.*⁵⁾

OPČ nie je jednoduchým súhrnom rozličných opatrení, vykonávaných čas od času, len v určitých prípadoch a za priaznivých podmienok, ale zložitý, vnútorne diferencovaný, ucelený systém, ktorý zahrňuje hierarchiu podsystemov rôznych stupňov zložitosti ich štruktúry, organizácie a funkčného poslania. Vzhľadom na účel a konkrétny obsah je OPČ dôležitým článkom v sústave opatrení, ktoré prijíma štát na ochranu právneho poriadku a zákonosti.

Základná štruktúra OPČ je určená relatívne samostatnými opatreniami – zákrokmi a úkonmi, ktoré vytvárajú predpoklady na plnenie konkrétnych úloh, rešpektujúc stanovené ciele a kompetencie, prostredníctvom ktorých je možné ich dosiahnuť. Vzhľadom na charakter a účel tejto činnosti, určuje zákonodarca dominantné postavenie medzi nimi *utajeným a spravodajským opatreniam*.⁶⁾ Realizáciu ďalších opatrení zákonodarca pripúšťa. V danom prípade je možné konštatovať, že ide o opatrenia, ktoré vytvárajú predpoklady na poznávanie informácií, ktoré majú vzťah k páchaniu trestnej činnosti. Vytvárajú predpoklady na zabezpečovanie samotného procesu poznávania kriminality (*potrebné na plnenie preventívnych a represívnych funkcií*), ktorý je realizovaný kompetentnými orgánmi štátnej správy, rešpektujúc princípy účinnosti a efektivity. Napr. ide o legislatívne, organizačno-riadiace, taktické a iné opatrenia. Ich konkrétne charakteristiky a obsah je možné logickými postupmi zdôvodniť z konkrétnych kompetencií využívania špecifických metód a prostriedkov tejto činnosti (*napr. opatrenia, ktorými sa znižuje anonymita prostredia, v ktorom sa pohybuje potenciálny páchatel' trestného činu a iné*).

Relatívnu samostatnosť OPČ, medzi ostatnými činnosťami PZ, pri poznávaní kriminality vymedzujú špecifické metódy a prostriedky OPČ, predovšetkým ich štruktúrovanosť (*hierarchie, z hľadiska možnej intenzity zásahov do práv a slobôd občanov*).

Z policajnej praxe je zrejme, že sa bežný poznávací proces, ktorý realizujú príslušníci PZ pri odhaľovaní trestnej činnosti a zisťovaní ich páchatel'ov, odvíja vo väčšine prípadov retrospektívne, od zistenia následkov k príčinám, ktoré ich vyvolali. Avšak OPČ a v nej operatívna a spravodajská činnosť tvorí určitú výnimku, pretože v ich rámci môže byť trestný čin a s ním súvisiace okolnosti odrážané aj v prítomnosti. K uvedenej situácii dochádza napr. pri neutralizácii zamýšľanej a pripravovanej trestnej činnosti (definovanie indikátorov a pod.), pri rozkladaní kriminálnych skupín (organizovaných, zločineckých, resp.

⁴ BEDNÁR, P., JAKUBÍKOVÁ, D., OSVALD, I. *Policajné informačné systémy*, Bratislava : Akadémia PZ, 2001, s. 10. „Spôsob atomizácie objektu na prvky a väzby medzi nimi sa ukazuje ako jediná schodná cesta na zvládnutie a popis zložitejších objektov. Samozrejme úroveň atomizácie sa nedá algoritmizovať. Je daná jednak zložitou reálnou objektu, ako aj požadovanou presnosťou popisu jeho chovania. Systém obyčajne rozkladáme na čoraz „jednoduchšie“ prvky až do okamihu, v ktorom sme schopní dosiahnuť stanovené ciele. **Systém je množina prvkov a množina väzieb medzi nimi, ktoré spoločne určujú vlastnosti a správanie systému ako celku.**“

⁵⁾ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*, Eurolex Bohemia : Praha, 2001, 18 – 19 s.

⁶ Spravodajským opatrením sa na účely nariadenia o OPČ rozumie *súbor špecifických činností zameraných na zisťovanie, zber, sústreďovanie, preverovanie, vyhodnocovanie a ďalšie využitie informácií potrebných na plnenie úloh operatívnych útvarov. Spravodajské opatrenia sa spravidla vykonávajú formou operatívneho odhaľovania, operatívneho preverovania a operatívneho rozpracovania.*

teroristických)⁷⁾, v rámci operatívnej kontroly nad vyčlenenými objektmi (dohľadu, miestami odbytu hodnôt pochádzajúcich z trestnej činnosti a pod).⁸⁾

Pri využívaní OPČ ide o novú dimenziu na úseku poznávania kriminality. OPČ príslušníkom PZ umožňuje odhaľovať a objasňovať nielen individuálne trestné činy, ale ich pozornosť môže byť zameraná aj na jednotlivé podozrivé osoby, dokonca i na potenciálnych páchatel'ov trestných činov, u ktorých sú dlhodobo sledované predovšetkým kriminálne aspekty ich činnosti a pod.

Aj z týchto uvádzaných skutočností vyplývajú značné možnosti, ktoré táto činnosť vytvára príslušníkom PZ predovšetkým pri zabezpečovaní úloh na úseku poznávania obzvlášť závažného zločinu.⁹⁾

Rešpektujúc právny stav v Slovenskej republike, je možné konštatovať, že výsledným produktom OPČ sú spracované informácie, ktoré je možné využiť na operatívny, resp. spravodajský účel,¹⁰⁾ alebo ako dôkaz v trestnom konaní.¹¹⁾

2. Operatívna a spravodajská činnosť z pohľadu de lege ferenda

Iná kvalitatívna úroveň kriminality, ako keby sama vyvolávala nové účinnejšie reakcie zo strany štátu. Podľa nášho názoru preventívne trendy, ktoré sa mnohokrát pertraktujú občanovi ako jedine správne, nemajú byť adresované pre príslušníkov PZ. Tí majú preventívnu úlohu plniť subsidiárne, a to aj tým, že budú ešte viac ako doteraz „izolovať“ subjekty, ktoré páchajú trestnú činnosť od spoločnosti, napr. aplikáciou konkrétnych opatrení, ktorými kompetentné orgány štátnej správy zasahujú do ich práv s slobôd.

V tomto zápase boja s kriminalitou OPČ sa bude aj naďalej vyvíjať tak, aby jej štruktúra, obsah a funkcie korešpondovali so samotným objektom, ktorý bude touto činnosťou poznávaný.

Podľa nášho názoru, z pohľadu „de lege ferenda“, aj v právnom poriadku Slovenskej republiky z OPČ budú diferecované operatívna a spravodajská činnosť.

Pravdivosť tohto konštatovania je možné zvýrazniť predovšetkým týmito skutočnosťami:

- *terminologická nepresnosť, obsah OPČ je v rozpore s jej označením,*
- *v zahraničí termín OPČ nie je využívaný, napr. v štátoch EÚ sa obdobná činnosť označuje termínom operatívna činnosť a spravodajská činnosť (v súčasnej dobe aj v podmienkach policajných a bezpečnostných služieb vo väčšine krajín východnej Európy),*
- *policajná prax pri riešení úloh najčastejšie označuje OPČ ako operatívnu činnosť,*
- *policajná teória a prax pri plnení svojich úloh na úseku boja proti kriminalite využíva výsledné produkty operatívnej a spravodajskej činnosti – operatívne a spravodajské informácie,*

⁷⁾ Zákon č. 300/2005 Z. z. – Trestný zákon, ustanovenie § 129 – (Skupina osôb a organizácie).

⁸⁾ Predovšetkým eliminácia aktivít kriminálnych skupín si vyžaduje zo strany PZ aplikáciu nových metód prevencie, odhaľovania trestných činov a zhromažďovania dôkazov. Základnou vlastnosťou týchto postupov je práca s informáciami. Sú to informácie predovšetkým z ekonomického sektora (o pohybe peňazí a tovaru, daňové podklady, zámery), ďalej informácie pochádzajúce predovšetkým z okruhu kriminálnej skupiny (o hierarchickej štruktúre organizácie, najdôležitejších osobách, stykoch, informácie o pohybe a kontaktoch určitých kľúčových osôb doma i v zahraničí, o ich hobby, zvykoch, štýle života) a iné.

⁹⁾ Zákon č. 300/2005 Z. z. ustanovenie § 11, ods. 3 – (Zločin, obzvlášť závažný zločin), resp. § 37 (Príťažujúce okolnosti).

¹⁰⁾ Zákona č. 171/1993 Z. z. o PZ v znení neskorších predpisov a pod.

¹¹⁾ Zákon č. 301/2005 Z. z. – ustanovenie § 119, ods. 2

- *operatívne činnosti, resp. spravodajskú činnosť, realizujú kompetentné subjekty akceptovaním zásady legality a oficiality (orgány štátnej správy využitím špecifických metód, prostriedkov a foriem a pod.).*

Z uvedenej stručnej charakteristiky OPČ, ktorú uvádzame v tomto príspevku, vyplýva celý rad skutočností, ktoré majú osobitý význam pre jej konkrétnu aplikáciu. Podľa nášho názoru v prvom rade je potrebné si uvedomiť, že súčasný obsah OPČ nekorešponduje s jej názvom. Jednoznačne môžeme konštatovať, že terminologické označenie OPČ nekorešponduje s jej obsahovou štruktúrou a vonkajšími formami jej prejavu. Za nesprávnu je nutné považovať charakteristiku pátrania – ako výlučnú činnosť operatívnych pracovníkov bezpečnostných zložiek v oblasti represie a prevencie kriminality.

Podľa nášho názoru je pátranie potrebné charakterizovať ako presne vymedzenú súčasť OPČ (*autor rešpektuje súčasný právny stav v Slovenskej republike*), jej subsystém. Pátranie je činnosť zameraná na nájdenie konkrétnych, individuálnych, určitých objektov. Z uvedeného vyplýva, že hľadaný objekt skutočne v určitom čase existoval, môže byť poznaný a odlišený od iných objektov rovnakého druhu. Úspešné zavŕšené pátranie je spájané so zadržaním, zaistením, predvedením alebo odovzdaním hľadaného objektu a pod.

Hodnotu účinnosti, účelnosti a efektivity OPČ vyjadruje operatívnosť, ktorou je vyjadrený jej vonkajší prejav. Tá úzko súvisí s ofenzívnosťou a rýchlosťou v reagovaní na nové zistené poznatky či situácie, a to skôr, než dôjde k ďalšej zmene, ktorá sa bude musieť znova poznávať.

Okrem uvedenej argumentácie je potrebné zdôrazniť, že v zahraničí (v štátoch EÚ) sa na označenie tejto činnosti používa najčastejšie termín *operatívna činnosť*.

Na uvedené skutočnosti poukázal vo svojom príspevku aj český odborník na európske právo – B. Pikna, ktorý predniesol na medzinárodnom seminári „*Nástroje európskeho práva v oblasti získavania dôkazov pri aplikácii operatívno-pátracích prostriedkov*.“¹²⁾ Vo svojom príspevku sa zaoberá problematikou operatívnych aspektov policajnej spolupráce v rámci európskeho práva, a to nielen v dimenziách čisto operatívnych, ale taktiež na úseku súdnej spolupráce v trestných veciach. Autor v úvode svojho príspevku konštatuje: „*Používaná terminológia zodpovedá terminológii v rámci európskeho práva s tým, že operatívnu spoluprácou sa rozumejú podľa českej (rozumej aj slovenskej) terminológie operatívno-pátracie prostriedky alebo v širšom význame OPČ*.“

Nejde teda o pojem „operatívna“ (operational) spolupráca v zmysle jej rýchlosti a pružnosti, ale o pojem „operatívna“ (operative) činnosť v zmysle aktivít operatívnych orgánov polície, četníctva a obdobných orgánov.

Problematika operatívnej činnosti policajných a obdobných orgánov je obsiahnutá v unijnom európskom práve, ktoré má charakter spolupráce medzivládnej.

Zreteľným trendom únie v tejto oblasti z posledných rokov sú opatrenia sledujúce väčšiu spätosť policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach pri stíhaní závažnej trestnej činnosti. Pritom sa sleduje:

- *priblíženie rýchlosti a pružnosti práce justičných orgánov policajnou spoluprácou,*
- *prijatými opatreniami zvýšenie účinnosti a výslednosti trestného stíhania,*
- *úzkou, bezprostrednou spoluprácou medzi policajnými a justičnými orgánmi využitie výsledkov operatívnej a bezpečnostnej činnosti, ich legalizáciou, vo forme dôkazov v trestnom konaní (stíhaní), a tým hlavne ich zúročenie pri súdnom konaní“*

¹²⁾ PIKNA, B. „Nástroje evropského práva v oblasti získavání důkazů při aplikaci operativně pátracích prostředků“, In. *Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2. listopadu 2004*, s. 99.

Podobné názory prezentuje aj J. Meteňko vo vedeckej monografii, v obsahu ktorej rieši problémy aplikácie sledovania v procese poznávania kriminality. Pri vymedzení obsahu, predmetu a objektu skúmania sledovania konštatuje: „*Ako sa ukazuje pri historickej analýze listinných materiálov, ktoré sú k dispozícii, sledovanie sa postupne stalo základným nástrojom pri realizovaní časti policajných činností, ktoré majú operatívny alebo spravodajský charakter. ...rozvoj bezpečnostných operatívnych a spravodajských zložiek a nimi realizovaných zodpovedajúcich činností je podmienený nielen komplexne, ale v konkrétnom zmysle slova – intenzívnym rozvojom konkrétneho problému policajno-bezpečnostných činností. Je na mieste zdôrazniť istú kolíziu obsahu a pomenovania „operatívno-pátracia činnosť“. Bezpečnostné zložky vnímajú tento pojem a jeho obsah vo väčšine prípadov neutrálne – z profesionálneho hľadiska (pojem operatívny, podobne ako pojem spravodajský a niektoré ďalšie sú vnímané na európskom kontinente i mimo neho veľmi podobne). Pomenovanie je používané vo všetkých tzv. „krajinách východného bloku“ kde bolo prevzaté z bývalého Sovietskeho zväzu. To je aj hlavný dôvod oportunity voči nemu. Jeho reálny obsah je dnes prakticky vo všetkých spomenutých štátoch zmenený najmä z hľadiska ochrany ústavnosti a kontroly pri zasahovaní do ľudských práv a slobôd. Túto skutočnosť si kritici pojmu málokedy uvedomujú.“¹³⁾*

Okrem uvádzaného je možné uviesť, že operatívnu, resp. spravodajskú činnosť, realizujú kompetentné subjekty, rešpektujúc zásadu *oficiality a legality*. V demokratickom štátnom zriadení orgány štátnej správy využitím špecifických metód, prostriedkov a foriem vykonávajú úkony na základe svojej úradnej povinnosti (*ex officio*) v záujme spoločnosti. Z tejto zásady vyplýva, že tieto orgány v konkrétnom štádiu konania sú povinné vykonať určitý úkon, ak sú zákonné podmienky na jeho vykonanie (*vypracovanie operatívnej, resp. spravodajskej informácie v súlade s konkrétnym účelom, ktorý je deklaračne vymedzený v zákone*). Kompetentné orgány štátnej správy musia z vlastnej iniciatívy urobiť všetko na splnenie účelu zákona.

Dôsledkom zásady *oficiality* je tzv. *zásada legality*, podľa ktorej sú povinné operatívne, resp. spravodajské orgány plniť zadané úlohy v súlade s konkrétnou požiadavkou. Rešpektujúc tieto zásady, je zvýraznená možnosť kontroly dodržiavania zákonnosti. V tejto súvislosti je nutné zdôrazniť, že v demokratických štátoch určené orgány štátnej správy sú povinné svoju činnosť realizovať len prostredníctvom a v medziach ústavného a právneho systému. Ich činnosť musí byť teoreticky odvodená z princípov právneho štátu, to znamená predovšetkým:

- *rovnaké zásady, ktoré platia pre iné úseky štátnej správy, platia i pre operatívne a spravodajské služby,*
- *orgány štátnej správy môžu zasahovať do práv a slobôd občanov výlučne na základe zákona a v jeho medziach (secundum et intra legem),*
- *sú viazané nielen interným právom, ale i medzinárodnými právnymi aktmi, ktoré Slovenská republika ratifikáciou alebo iným spôsobom prevzala do svojho právneho poriadku.¹⁴⁾*

Tieto orgány (*operatívnych, spravodajských služieb*) vo vzťahu k občanom musia rešpektovať zákonné limity a ústavné garancie zásahov v jasnej, konkrétnej delimitácii práva

¹³ METEŇKO, J. *Sledovanie v bezpečnostných činnostiach*, Akadémia PZ, Bratislava 2002, s. 12,13.

¹⁴ METEŇKO, J. Náčrt právnych a inštitucionálnych základov operatívno-pátracej činnosti v Slovenskej republike, In *Policajná teória a prax č. 1/2002*, Akadémia PZ, Bratislava 2002, s. 59.

Podobne: IVOR, J. *Policajné zásahy do práva na súkromie a ich využitie v trestnom konaní Slovenskej republiky*, In *Kriminalistika*, roč. XXXII., č. 1/1999, s. 72 – 73.

verejného a súkromného. Pri plnení spoločnosťou delegovaných úloh musí ich činnosť vychádzať z *Ústavy Slovenskej republiky a Listiny základných práv a slobôd*, ktoré tvoria medze zásahu štátu do občianskej sféry. Ich povinnosti, oprávnenia a prostriedky sú sekundárne zákonne konkretizované v príslušných „*policajných, spravodajských*“ zákonoch (napr. *zákon NR SR č. 171/1993 Z. z. o PZ v znení neskorších predpisov a iné*).

Z nášho pohľadu uvádzané názory je potrebné akceptovať. V tomto smere označenie tejto činnosti je potrebné terminologicky upraviť. Z nášho pohľadu, akceptujúc aj súčasnú právnu úpravu, je možné OČP charakterizovať ako: *systém spravidla utajených, na vznikajúce situácie reagujúcich opatrení vykonávaných PZ na účely predchádzania, zamedzovania, odhalovania a dokumentovania trestnej činnosti a zisťovania jej páchatel'ov, zabezpečovania ochrany určených osôb a strážených objektov, technicky chránených objektov, zabezpečovania a poskytovania ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi, ochrany štátnej hranice a vypátrania osôb a vecí*.¹⁵⁾

Domnievame sa, že takto upravená charakteristika operatívnej činnosti polície konkrétne precizuje nielen jej vonkajší prejav (operatívnosť, utajenosť), ale aj jej vnútorný obsah – definovaním konkrétneho účelu.

Čas a informácie sa stávajú rozhodujúcim nástrojom v boji so zločinom. Dominantné postavenie informácií na úseku kontroly predovšetkým tohto druhu kriminality kladie vysoké nároky nielen na spôsob získavania informácií, ale aj spôsob ich analytického spracovania a efektívneho využitia v práci polície. Tieto skutočnosti sa premietajú do potreby skvalitnenia celého systému prípravy a metodiky organizácie a riadenia operatívnej činnosti polície.¹⁶⁾

Spravodajská činnosť je v prvom rade podpora, ktorú spravodajská služba poskytne kompetentným adresátom na aktívne operácie na lepšie stanovenie priorít, aby sa dosiahla maximálna účinnosť kontroly kriminality, ako aj čo najúčinnejšie využitie zdrojov pri plnení tejto úlohy.

Aj touto charakteristikou je zvýraznená funkcia spravodajskej činnosti v modernej stratégii kontroly kriminality, pričom jednotlivé spravodajské činnosti sa od seba odlišujú samotným adresátom, cieľmi, dobou realizácie, typickými metódami, ktorými sú získané a spracované informácie, a formou, v ktorej je poskytovaná, resp. odovzdaná spravodajská informácia a pod.

Spravodajská činnosť sa od iných druhov poznávacích činností odlišuje špecifickým predmetom poznávania, subjektmi, ktoré túto činnosť využijú špecifických metód, prostriedkov a foriem vykonávajú.

Predmetom spravodajskej činnosti, tak ako je to pri iných druhoch cieľavedomých poznávacích činností, je determinovaný určitým druhom skúmaných zákonitostí objektívneho sveta. Pri poznávaní kriminality sú to zákonitosti súvisiace s cieľavedomou, systematickou a utajenou transformáciou získaných (zhromaždených) informácií do spravodajského produktu – spravodajskej informácie. Obsahom spravodajskej informácie je poznanie charakteristík situácií a postupov, ktoré tvoria základ pre konkrétnych adresátov pri realizovaní legislatívnych, organizačno-riadiacich a metodicko-taktických opatrení, na úseku zabezpečovania kontroly kriminality.

Niet pochyb o tom, že spravodajská činnosť zaujímalá, zaujíma a bude zaujímať významné miesto pri poznávaní kriminality. Aj z tohto dôvodu je objektom vedeckého

¹⁵⁾ Porovnaj: *Zákona č. 171/1993 Z. z. o PZ v znení neskorších predpisov, ustanovenie § 38a. ods. 1.*

¹⁶⁾ KORZENIOWSKI, L., PEPLONSKI, A. *Wywiad gospodarczy historia a współczesność*, EAS, Kraków 2005, ISBN 83-919932-3-X., s. 129 a nasl.,

skúmania, ktorého cieľom je definovať predovšetkým zákonitosti, ktoré je nutné akceptovať pri jej konkrétnej aplikácii. Na základe poznania tejto skupiny zákonitostí teória spravodajskej činnosti vypracúva ucelený systém metód a tomu zodpovedajúcich prostriedkov, spôsobov a operácií, ktoré tvoria významnú súčasť kontroly kriminality. Spravodajská činnosť predovšetkým poznávaním tohto systému, ktorým sa vytvára základ pre úspešnú prácu policajných manažérov a spravodajských orgánov, plní významnú spoločenskú funkciu.

Pri hľadaní miesta spravodajskej činnosti v systéme bezpečnostných činností je potrebné vychádzať z jej samotnej podstaty. Podstatu spravodajskej činnosti je možné charakterizovať na základe predpokladaných cieľov, ktoré je možné touto činnosťou dosiahnuť, jej právneho základu a obsahu, taktiky a metodiky, ktorá je rešpektovaná pri využívaní špecifických (v našom prípade spravodajských) metód, prostriedkov a foriem kompetentnými orgánmi štátnej správy.

Spravodajská činnosť je jedným zo štrukturálnych prvkov vyššieho systému (podsystem) – kontroly kriminality.

V právnom poriadku Slovenskej republiky nie je explicitne, resp. deklaratórne vymedzená charakteristika tejto činnosti. Jej charakteristiku je možné stanoviť analogickým výkladom z právnych noriem, v ktorých súlade je možné túto činnosť realizovať.

Kolektív autorov, ktorí spracovali učebný text „*Spravodajská činnosť PZ (úvod do štúdia)*“, pojem spravodajská činnosť charakterizujú ako: cielavedomú, systematickú poznávaciu činnosť, ktorou kompetentné orgány štátnej správy (napr. príslušníci PZ, SIS, VOS a iní), využívaním špecifických metód, prostriedkov (technik) a foriem, utajene, plánovito získavajú (zhromažďujú), triedia, analyzujú, uchovávajú a distribuujú (poskytujú) informácie pre konkrétnych užívateľov (adresátov) za účelom zvýšenia úrovne ich poznania, ktoré je potrebné pre výkon ich činností.

Analýzou uvedenej charakteristiky možno o. i. definovať jej špecifiká, odlišnosti, ktoré sú typické len pre túto činnosť.

Dá sa povedať, že spravodajská činnosť, ktorú realizujú pracovníci spravodajskej služby, je konkrétna poznávacia činnosť zameraná na cielavedomé získavanie (zber) a spracovanie informácií, ktorých využitie vytvára predpoklady na riadenie činnosti zameranej na zabezpečenie kontroly (eliminovanie) konkrétnych druhov trestnej činnosti. Z právneho základu, zložitosti (ekonomická náročnosť, personálna náročnosť a pod.) vyplýva, že v danom prípade objektom poznania musí byť len spoločensky najzávažnejšia trestná činnosť.

Prax potvrdzuje, že ak chcú pracovníci spravodajských služieb dosiahnuť úspech na úseku zabezpečovania kontroly kriminality, nemôžu túto činnosť vykonávať náhodne, nesytemovo, sporadicky. Systematický prístup k plneniu úloh je možné chápať ako sústavné, plánovité riešenie daného problému v presne definovanej štruktúre, v ktorej čiastkové úlohy vymedzeným spôsobom medzi sebou súvisia. Spravodajská činnosť musí tvoriť konkrétny systém na seba nadväzujúcich činností.

Kompetentní pracovníci – pracovníci spravodajskej služby (pozícia operatívny a analytický dôstojník, manažér) sú zodpovední predovšetkým za:

- *prípravu ľudských zdrojov, informácií a ich následné efektívne využívanie,*
- *získavanie informácií z prostredia, v ktorom sa realizuje legitímna činnosť,*
- *získavanie informácií z prostredia, v ktorom sa pripravuje, pácha (zakrýva), alebo je predpoklad, že sa bude páchať trestná činnosť,*
- *analytické spracovanie získaných informácií a ich dodávku konkrétnym príjemcom na služobné využitie v stanovenej forme,*

- *registračné udržiavanie súborov informačných dokumentov (uloženie a utajenie informácií) a pod.*

V systéme spravodajskej činnosti, ktorú realizujú pracovníci spravodajských služieb, sú využívané predovšetkým špecifické metódy, prostriedky a formy práce. Aj touto skutočnosťou je spravodajská činnosť relatívne samostatná v systéme kontroly kriminality.

Relatívnu samostatnosť tejto činnosti zvyrazňuje aj jej všeobecná štruktúra – *spravodajský cyklus*, ktorý vytvára tzv. algoritmus činností (*stanovenie požiadaviek a určenie priorít; plánovanie a zber informácií; spracovanie informácií a ich zhodnotenie na spravodajskú informáciu; interpretácia spravodajskej informácie; hodnotenie spravodajskej činnosti*).

Spravodajská činnosť pomáha pri zabezpečovaní úloh na úseku kontroly kriminality. Uvedené konštatovanie je odvodené zo samotného účelu spravodajskej činnosti. *Vo všetkých organizáciách manažéri potrebujú presné informácie všetkých druhov, ktoré sú základom ich rozhodnutia. Toto často vyžaduje mať k dispozícii informácie o tom, čo sa robí alebo koná v prostredí, v ktorom chce manažér realizovať svoje aktivity. Ak úroveň poznania manažéra má požadovanú kvalitu, rastie aj pravdepodobnosť robenia správnych rozhodnutí.* Spravodajský produkt (*spravodajská informácia*) je určená pre konkrétneho adresáta. Musí byť realizovaná v súlade a v rozsahu, ktoré sú stanovené zákonom.

Záver

Trestná činnosť – súhrn spáchaných trestných činov – ako objekt poznávania je v danej súvislosti sám osebe zložitý a veľmi komplikovaný spoločensky jav. Skladá sa z mnohých prvkov, ktorých kriminálna relevancia sa odráža predovšetkým v samotnom skutku, v ktorom sa vidí alebo predpokladá určitý trestný čin. Uvedená zložitosť sa praxi prejavuje rôzne.

Vyčerpávajúce poznanie skutočného stavu vecí v procese naplňovania konkrétneho účelu, napr. odhaľovania a objasňovania trestných činov, tvorí základný predpoklad úspešnosti pri plnení úloh na úseku kontroly kriminality. Neúplne alebo určitým spôsobom skreslené poznanie v danej súvislosti vedie k nežiaducim až závažným spoločenským dôsledkom, pretože na jednej strane môže ostať neodhalený či neobjasnený trestný čin, na druhej strane môže dôjsť k odsúdeniu nevinného človeka.

Operatívna a spravodajská činnosť so svojim poznávacím arzenálom výrazne prispievajú k tomu, aby v procese poznávania skutočného stavu vecí kriminálnych deliktov bolo týchto chýb čo najmenej, najlepšie – aby sa nevyskytli vôbec.

Domnievame sa, že aj vzhľadom na tieto skutočnosti nie je možné obmedziť kompetencie príslušníkom PZ, a to tým, že nebudú môcť pri plnení svojich úloh, ktoré na nich delegoval občan, využívať spravodajskú činnosť.

Literatúra

- AUGUSTÍN, P., LISOŇ, M. *Prostriedky nástrahovej techniky*, Bratislava : Akadémia PZ, 1997, s. 5.
- BEDNÁR, P., JAKUBÍKOVÁ, D., OSVALD, I. *Policajné informačné systémy*, Bratislava : Akadémia PZ, 2001, s. 10.
- IVOR, J. *Policajné zásahy do práva na súkromie a ich využitie v trestnom konaní Slovenskej republiky*, In *Kriminalistika*, roč. XXXII., č. 1/1999, s. 72 – 73.
- KORZENIOWSKI, L., PEPLŃSKI, A. *Wywiad gospodarczy historia a współczesność*, EAS, Kraków 2005, ISBN 83-919932-3-X., s. 129.
- LISOŇ, M. *Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike*, Bratislava : Akadémia PZ, 2001, s. 42. ISBN 80-8054-170-1.

LISOŇ, M., STIERANKA, J. *Organizovaná kriminalita v Slovenskej republike*, Bratislava : Akadémia PZ, 2004, s. 89. ISBN 80-8054-315-1.

METEŇKO, J. *Sledovanie v bezpečnostných činnostiach*, Bratislava : Akadémia PZ, 2002, s. 12, 13. ISBN 80-8054-237-6.

METEŇKO, J. Náčrt právnych a inštitucionálnych základov operatívno-pátracej činnosti v Slovenskej republike, In *Policajná teória a prax č. 1/2002*, Bratislava : Akadémia PZ, 2002, s. 59.

MUSIL, J. Použití operativní techniky k důkazním účelům v trestním řízení, In *Trestní právo č. 4-5/1999*, s. 19.

NOVOTNÝ, O., Zapletal, J. a kol. *Kriminologie*, Praha : Eurolex Bohemia, 2001, 18 – 19 s.

PIKNA, B. „Nástroje evropského práva v oblasti získávání důkazů při aplikaci operativně pátracích prostředků“, In *Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2. listopadu 2004*, s. 99.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o PZ v znení neskorších predpisov

Zákon č. 300/2005 Z. z. – Trestný zákon, ustanovenie § 129

Zákon č. 301/2005 Z. z. – ustanovenie § 119, ods. 2

Key words: operative and searching activity, operative activity of the police, intelligence activity, control of criminality, operative information, intelligence information.

Summary

In his article the author reacts to emerging state in relation to law, which will be created by passing law on intelligence services. In compliance with presented draft of this special law members of the Police Force will not be able to fulfil their duties by applying intelligence activities. It will undoubtedly and quite significantly, in negative way, influence their activities and efficiency of their work. In author's point of view, it is so because experts from public adopts routine approach to the specific activities or even superficial approach.

The author points out that when using operative activities of the police it is a new dimension in the area of getting to know criminality. From the author's presented understanding, we can say, that operative activity enables to detect and clarify criminality of not only individual crimes, but it is also possible to concentrate attention of police and security bodies on individual suspicious persons, even on likely offenders of the crimes, whose criminal aspects of their activities are monitored for longer period.

As the author points out in the given cases, we can say, it is an activity which has its perspectives especially in that case when police practice, especially their management, correctly understands its essence and specification. In this relation it is necessary to delimitate specificity of operative and intelligence activities as relatively independent elements of system of police activities.

The author presents its persuasion, that according to the presented facts, there are some possibilities which these activities create to the members of security forces predominantly when providing duties in the area of getting to know serious crime.

doc. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra kriminálnej polície
e-mail: lisonm@minv.sk

Recenzent: plk. JUDr. Ján Mihál'